

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪД ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА
БИВШЕ ПЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

ЗДРАВКО ПЕТРОВ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 20024/04)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

23 юни 2011 г.

ВЛЯЗЛО В СИЛА

23/09/2011 г.

Решението е влязло в сила съгласно член 44 § 2 от Конвенцията. Може да претърпи редакционни промени.

По делото на Здравко Петров срещу България,
Европейският съд по правата на човека (бивше Пето отделение),
заседаващ като камера в състав:

Пеер Лоренцен (Peer Lorenzen), *председател*,
Карел Юнгвирт (Karel Jungwiert),
Марк Вилигер (Mark Villiger),
Изабел Беро-Льофевр (Isabelle Berro-Lefèvre),
Миряна Лазарова Трайковска (Mirjana Lazarova Trajkovska),
Здравка Калайджиева,
Ганна Юдкивска (Ganna Yudkivska), *съдии*,
и Клаудия Вестердик (Claudia Westerdiek), *секретар на Отделението*,
след проведено закрито заседание на 31 май 2011 г.,
постанови следното решение, прието на същата дата:

ПРОЦЕДУРАТА

1. Делото е образувано по жалба (№ 20024/04) срещу Република България, подадена в Съда на 22 май 2004 г. от българския гражданин г-н Здравко Иванов Петров (наричан по-нататък “жалбоподател”) на основание член 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи (наричана по-нататък “Конвенцията”).

2. Българското правителство (наричано по-долу „правителството”) се представлява от своя агент – г-жа Р. Николова от Министерството на правосъдието.

3. Жалбоподателят твърди по-конкретно, че не му е бил осигурен справедлив процес, тъй като на защитата не е било разрешено да подложи на проверка за достоверност решаващи доказателства срещу него и че е имало намеса в правото му да сезира Съда, тъй като необосновано са му били отказани преписи от документи в подкрепа на жалбата му.

4. На 3 февруари 2009 г. Съдът (Пето отделение) обявява жалбата за частично недопустима и решава да уведоми правителството за оплакванията относно твърдяното възпрепятстване на правото на жалбоподателя да сезира Съда и твърдяната несправедливост на наказателното производство срещу него. На 1 февруари 2011 г. са извършени промени в състава на отделенията на Съда (член 25 § 1 от Правилника на Съда), но делото остава за разглеждане от камерата, сформирана в състава на бившето Пето отделение.

ИЗЛОЖЕНИЕ НА ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВА ПО ДЕЛОТО

5. Жалбоподателят е роден през 1972 г. и понастоящем изтърпява доживотна присъда в затвора в Белене.

1. Арестът на жалбоподателя и следствието срещу него

6. На 24 май 1999 г. жалбоподателят е арестуван от полицията в Русе по подозрение в убийство.

7. До 25 май 1999 г. остава без адвокат. В този ден по негово искане му е назначен служебен защитник – адв. М.Д., която го представлява в досъдебното производство. Впоследствие жалбоподателят открива, че след ареста му г-жа М.Д. е предала на прокуратурата мобилен телефон, банкноти и други уличаващи го вещи, които той ѝ е дал по-рано.

8. На 25 май 1999 г. на жалбоподателя е повдигнато обвинение и е разпитан.

9. Разследването срещу жалбоподателя продължава до май 2000 г. Допълнително са му повдигнати обвинения за съучастие в убийство, кражба, въоръжен грабеж, отвличане, незаконно притежание на огнестрелни оръжия, боеприпаси и взривни вещества, изнасилване и причиняване на телесна повреда (на бившата си приятелка г-ца Г.Й. през февруари 1999 г.). В хода на разследването са направени няколко изменения на обвиненията.

10. На 11 февруари 2000 г. на жалбоподателя е позволено да се запознае с материалите от разследването и да проучи събраните доказателства.

11. На 19 май 2000 г. в Русенския окръжен съд е внесен обвинителен акт срещу жалбоподателя и съучастника му г-н П.Р. и жалбоподателят е предаден на съд. В хода на последвалото съдебно производство е представляван от различни служебно назначени защитници.

2. Присъдата на жалбоподателя от Русенския окръжен съд

(а) По отношение на телесната повреда, причинена на г-ца Г.Й.

12. В хода на досъдебното производство г-ца Г.Й. е разпитана от следователя на 26 и 27 юли, и на 9 август 1999 г. Жалбоподателят и защитникът му не са присъствали на разпитите. Не е ясно дали са били предварително уведомени за тях и няма данни да са поискали да присъстват. По-късно г-ца Г.Й. е призована като свидетел в процеса срещу жалбоподателя. Явява се ведно с редица други свидетели в съдебното заседание, проведено на 6 юли 2000 г., в присъствието на жалбоподателя и защитника му. Когато идва редът на г-ца Г.Й. да

свидетелства, прокуратурата прави искане съдебното заседание да продължи при закрити врата. Защитниците на всички подсъдими, в това число и на жалбоподателя, изразяват съгласие и съдът разпорежда публиката и останалите свидетели да бъдат изведени от съдебната зала. Съдът напомня на г-ца Г.Й. за задължението ѝ да каже истината. Тя заявява, че поддържа изцяло показанията си, дадени при разпитите в досъдебното производство и моли съда те да бъдат прочетени, тъй като за нея би било прекалено мъчително да преразкаже отново случилото се. Всички страни, включително защитата на жалбоподателя, изрично заявяват, че не възразяват и Русенският окръжен съд, като се позовава на член 279 от Наказателно-процесуалния кодекс (вж. параграф 27 по-долу), разпорежда показанията да бъдат прочетени. След прочитането на всяко от трите показания г-ца Г.Й. заявява, че изцяло ги поддържа. Видно от съдебния протокол след това съдът обявява, че работното време е приключило и че отлага и насрочва заседанието за следващата сутрин, когато процесът продължава с показанията на други свидетели. Жалбоподателят твърди, че в този момент извикал гневно, за да привлече вниманието на съда, че желае да подложи г-ца Г.Й. на кръстосан разпит, но съдът пренебрегнал думите му и тя била изведена набързо от съдебната зала. В протокола за съдебното заседание обаче не е споменато изказването на жалбоподателя, нито искане за кръстосан разпит на г-ца Г.Й. Няма данни жалбоподателят или защитата му да са направили впоследствие искане за поправки и допълнения в протокола.

13. На 6 октомври 2000 г. Русенският окръжен съд произнася присъдата си, с която признава жалбоподателя за виновен в това, че е причинил на г-ца Г.Й. средна телесна повреда. В хода на съдебното следствие е установено, че след пиянска интимна игра, по време на която причинил с остър нож леки порезни рани по различни интимни части на тялото ѝ, той ѝ нанесъл юмручен удар в лицето, в резултат на което ѝ счупил челюстта. Съгласно българското законодателство претърпяната от нея травма (счупена челюст) съставлява средна телесна повреда. Приетата от съда фактическа обстановка се извлича от показанията на г-ца Г.Й., както и от показанията на други свидетели, които свидетелстват за връзката на г-ца Г.Й. с жалбоподателя и за разказаното им от нея за нанесения ѝ от него побой, от протокола за оглед на жилището на г-ца Г.Й., където жалбоподателят в предходен случай произвел изстрели с автомат „Калашников“, от заключенията на медицинските експерти, освидетелствали г-ца Г.Й. и дали показания за психическото и психологическо състояние на жалбоподателя към момента на извършване на престъплението и от редица веществени доказателства, в това число автомата и ножа, използвани от жалбоподателя.

(б) По отношение на останалите обвинения

14. Русенският окръжен съд признава жалбоподателя за виновен в извършване и на редица други престъпления – убийство, съучастие в убийство, кражба, въоръжен грабеж, отвличане и незаконно притежание на огнестрелни оръжия. Присъдата се основава на показанията на многобройни свидетели, признанията на г-н П.Р., експертизи и други доказателства. Съдът се позовава и на самопризнанията на жалбоподателя, дадени на 25 май 1999 г. и след това в досъдебното производство, въпреки че показанията му в съдебното следствие се различават по своето съдържание.

15. При изясняване на фактическата обстановка по делото Русенският окръжен съд отбелязва как веднъж жалбоподателят планирал да извърши грабеж от дома на някакъв богат човек – г-н К.Д., но проникнал по погрешка в друга къща, където прострелял смъртоносно един от живущите.

16. Съдът признава жалбоподателя за невинен по обвинението в изнасилване, като посочва, че е възможно всъщност да е осъществил полов акт с жертвата след настъпването на смъртта ѝ.

17. Окръжният съд определя отделни наказания за всяко от извършените престъпления – доживотен затвор без замяна за всяко от четирите убийства и различни срокове лишаване от свобода за останалите престъпления (четири години лишаване от свобода за причинената телесна повреда на г-ца Г.Й.), а след групиране на наложените наказания определя на жалбоподателя да изтърпи най-тежкото от тях – доживотен затвор без замяна. Г-н П.Р. получава същата присъда. Той и жалбоподателят са осъдени да заплатят солидарно направените по делото разноси в хода на досъдебното производство и в хода на съдебното заседание.

18. Процесът срещу жалбоподателя и г-н П.Р е обширно отразен в средствата за масова информация в Русе. Според жалбоподателя много от публикациите приели за факт, че е виновен дори преди присъдата на Русенския окръжен съд. Той твърди, че внушенията за вината му са почивали на изявления, направени от органите на прокуратурата и полицията.

3. Решението на Великотърновския апелативен съд

19. На 14 май 2001 г. жалбоподателят обжалва присъдата на Русенския окръжен съд с твърдението, че съдът е тълкувал превратно доказателствения материал, а процесът бил проведен „тенденциозно“. Твърди също, че присъдата е неправилна, защото е постановена при съществени нарушения на процесуалните правила и изброява редица оплаквания, измежду които и следните твърдения:

(а) Защитата не е имала възможност да зададе въпроси на г-ца Г.Й., тъй като тя отказала да дава показания в съдебния процес и така де факто е отказала да отговаря на въпроси.

(б) Съдът е взел предвид показания, дадени от жалбоподателя и г-н П.Р. в досъдебното производство въз основа на първоначално повдигнатите срещу двамата обвинения, които по-късно били изменени. Освен това самопризнанията на жалбоподателя на онзи етап били дадени в условия на психологически натиск и физическо насилие.

(в) Нарушено право на защита заради отказа на първостепенния съд да снабди жалбоподателя с преписи от съдържащите се в преписката по делото документи.

(г) Към обвинителния акт срещу жалбоподателя не била приложена справка за всички предявени в хода на съдебното следствие веществени доказателства, а в самия обвинителен акт имало погрешно изписана дата.

Жалбоподателят твърди също, че Русенският окръжен съд го е осъдил де факто за опит за въоръжен грабеж от къщата на г-н К.Д., без да е било предявено такова обвинение.

20. С решение от 11 декември 2001 г. Великотърновският апелативен съд отхвърля жалбата. Въззивният съд приема, че правните изводи на Русенския окръжен съд са правилно обосновани и кореспондират със събраните доказателства. Отхвърля твърденията на жалбоподателя, че първостепенният съд е допуснал нарушения на процесуалните правила, като приема по-конкретно:

(а) че признаването му за виновен и осъждането му за причинената телесна повреда на г-ца Г.Й. е било основано не само на дадените от нея показания в хода на досъдебното производство, но и на показанията на други свидетели, както и на други доказателства, които са потвърдили показанията на г-ца Г.Й., а също и че първостепенният съд правилно е приложил член 279 от Наказателно-процесуалния кодекс (вж. параграф 27 по-долу) и е разпоредил да се прочетат показанията на г-ца Г.Й.;

(б) че жалбоподателят и г-н П.Р. са били разпитвани във връзка с конкретни фактически обстоятелства и че последвалите изменения и уточнения на обвиненията срещу тях не са засегнали валидността на обясненията им. Жалбоподателят е бил изрично предупреден, че обясненията му могат да се използват като доказателствено средство пред съда. Освен това всички разпити и следствени действия са били извършени в присъствието на назначения му служебен защитник и няма каквито и да било данни за оказан върху жалбоподателя психологически или физически натиск;

(в) че на жалбоподателя е била осигурена достатъчна възможност да се запознава с материалите по делото преди началото на процеса. Освен това в хода на съдебното производство пред първоинстанционния съд е бил снабден с необходимите извлечения и копия от материали по делото и е имал възможност да ги използва, и

(г) че макар към обвинителния акт да не е била приложена справка за всички веществени доказателства, те са били известни на жалбоподателя, тъй като са му били предявени при предявяване на следствието, а преди това му е била осигурена възможност да се запознае с делото. Освен това машинописната грешка в обвинителния акт, изразена в непълно изписване на годината в датата на престъпното деяние, не би могла да му е причинила такова объркване, че да ограничи и наруши правото му на защита, тъй като от останалите документи му е било известно коя е била въпросната дата.

Освен това Великотърновският апелативен съд приема, че Русенският окръжен съд наистина е посочил в мотивите си, че жалбоподателят е извършил опит за въоръжен грабеж на дома на г-н К.Д., което е било неправилно. Апелативният съд изменя съответно цитираните мотиви на окръжния съд в тази им част.

4. Решението на Върховния касационен съд

21. На неуточнена дата жалбоподателят подава касационна жалба, в която повтаря повдигнатите пред Великотърновския апелативен съд доводи и възражения. Освен това изтъква, че назначената за негов служебен защитник в досъдебното производство адв. М.Д. не е могла да защитава интересите му, тъй като е предала на прокуратурата вещи, които ѝ е бил поверил. Въз основа на това твърди, че назначаването ѝ за негов служебен защитник е било неправомерно.

22. С решение от 27 ноември 2003 г. Върховният касационен съд отхвърля твърденията на жалбоподателя за допуснати процесуални нарушения и потвърждава мотивите на Великотърновския апелативен съд. Относно довода на жалбоподателя за адв. М.Д. съдът отбелязва, че тя е била назначена в съответствие със закона, че той изрично е изявил желание тя да го представлява и че не е изразил оплаквания относно действията ѝ като негов защитник.

5. Молбата за документи от Русенския окръжен съд

23. Когато подава първоначалната си жалба до Съда, жалбоподателят не е приложил много от необходимите придружителни документи.

24. През октомври 2004 г. подава молба до Русенския окръжен съд да му бъдат предоставени неуточнени документи от преписката по наказателното производство срещу него, за да ги приложи към жалбата си. С писмо от 26 октомври 2004 г. замоленият съд уведомява жалбоподателя, че въпросните преписи няма да му бъдат предоставени:

„... преписи от посочените ... материали от делото ще бъдат изпратени само при наличие на официално представена и регистрирана в Европейския съд по правата на човека жалба от Вас и при доказана необходимост от такава, [тоест] конкретно поискани от Секретаря на Съда във връзка с производството по допустимост на жалбата.“

25. Когато правителството е уведомено за жалбата, Съдът изисква от страните „да представят всички свързани с хода на съдопроизводството документи“. Жалбоподателят изпраща някои допълнителни документи, но не представя копие от решението на Великотърновския апелативен съд от 11 декември 2001 г. По негова молба Съдът е направил копие на въпросното решение, изпратено от съподсъдимия на жалбоподателя в същия процес г-н П.Р. със собствената му жалба до Съда (№ 27795/03) и го е приобщил към преписката по настоящото дело.

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО

26. Българският Наказателно-процесуален кодекс от 1974 г., в сила през съответния период, утвърждава в различни разпоредби принципите на състезателното производство и процесуалната равнопоставеност на страните. НПК от 1974 г. гарантира и принципа на непосредственост, т.е. че съдилищата основават решенията си върху доказателствени материали, които събират и проверяват лично.

27. Член 279 от НПК от 1974 г. предвижда изключение от принципа на непосредственост. Той допуска показанията на свидетел, дадени в хода на досъдебното производство, да се прочетат в хода на съдебното следствие, ако свидетелят наред с други неща се явява, но отказва да даде показания по делото. Когато показанията на свидетел са дадени на досъдебното производство пред съдия съгласно член 210а от НПК (вж. следващия параграф), не се изисква гледащият делото съд да получи съгласието на страните (член 279 § 1). От друга страна, такова съгласие се изисква, когато показанията, чието прочитане предстои, са дадени в досъдебното производство пред прокурор или следовател (член 279 § 3). Ако обаче показанията са дадени преди въвеждането на 1 януари 2000 г. на възможността за провеждане на разпити в досъдебното производство в присъствието на съдия (вж. следващия параграф), за прочитането им не се изисква съгласието на страните (параграф 249 от преходните и заключителните разпоредби на Закона за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс от 1999 г.).

28. Възможността да бъде разпитан свидетел пред съдия, когато съществува опасност свидетелят да не може да се яви пред съда в съдебно заседание поради болест, отсъствие от страната или по други причини, или когато показанията му са „от изключително значение за разкриване на обективната истина“, е предвидена в член 210а от НПК от 1974 г. Тази разпоредба е допълнена и влиза в сила от 1 януари 2000 г. с цел създаване на възможност за използване на събраните в досъдебната фаза на производството доказателствени материали, като същевременно се спазва принципът на непосредственост. Член 210а § 2 изрично предвижда, че провеждащият разпита следовател или прокурор трябва

да осигури явяването на свидетеля и „възможност“ на обвиняемия и на неговия защитник да участват при провеждането на разпита.

ПРАВЕН АНАЛИЗ НА ФАКТИТЕ

I. ПО ОТНОШЕНИЕ НА ОПЛАКВАНИЯТА ПО ЧЛЕН 6 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

29. Като се позовава на член 3, член 6 §§ 1, 2 и 3, и член 14 от Конвенцията, жалбоподателят излага множество оплаквания във връзка със справедливостта на наказателното производство срещу него:

(а) Оплаква се, че на защитата не била дадена възможност да разпита г-ца Г.Й.

(б) Относно предварителното следствие се оплаква, че бил без адвокат в продължение на 24 часа след задържането му под стража и че назначаването на адв. М.Д. за негов служебен защитник било неправомерно, защото тя действала в ущърб на интересите му и предала негови вещи на обвинението. Оплаква се също, че в хода на следственото дело обвиненията срещу него били изменени и че поради това не знаел за тях, както и че в обвинителния акт не били изброени всички относими веществени доказателства срещу него, а имало и технически грешки.

(в) Относно производството пред Русенския окръжен съд жалбоподателят се оплаква, че двама от членовете на съдебния състав не били безпристрастни; че съдът взел предвид неправомерни доказателствени средства, а именно показанията му, дадени в хода на предварителното разследване под заплахата и физически натиск и дадените в същия период показания на г-н П.Р.; както и че не му било позволено да се запознава с делото и да получи преписи от документи. Оплаква се също, че като описал извършен от него въоръжен грабеж, окръжният съд го осъдил де факто за приготвяне за друг грабеж – този на дома на г-н К.Д., и че макар да бил оправдан по обвинението в изнасилване, де факто бил осъден за сексуално насилие, защото Русенският окръжен съд споменал, че може да е осъществил полов акт с жертвата след настъпването на смъртта ѝ, и защото съдът не го освободил частично от задължението да заплати направените по това обвинение съдебни разноски.

Жалбоподателят се оплаква също, че медийното отразяване на процеса го представило като виновен, преди да бъде осъден, и това оказало влияние върху присъдата на Русенския окръжен съд.

(г) Жалбоподателят се оплаква, че Великотърновският апелативен съд не събрал поискани от него доказателства, както и че апелативният и Върховният касационен съд не са разгледали всичките му аргументи.

(д) На последно място се оплаква, че искал да бъде представляван пред Русенския окръжен съд и Върховния касационен съд от адвокати по свой избор, но бил принуден да приеме служебно назначени адвокати. Оплаква се също, че националните съдилища неправилно преценили доказателствения материал и извели погрешни правни изводи.

30. Относно оплакването, че на защитата не била предоставена възможност да задава въпроси на г-ца Г.Й., правителството посочва, че Наказателно-процесуалният кодекс съдържа ясни правила за разпита на свидетели и че жалбоподателят е бил представляван от защитник на всички етапи от производството. Правителството не разглежда поотделно всяко от останалите оплаквания на жалбоподателя по член 6 от Конвенцията, но твърди, че оплакванията са „произволни“ и че няма „дори косвена връзка“ между твърденията на жалбоподателя и представените пред Съда материали. Правителството изтъква, че правото на защита е гарантирано от националното законодателство и е било зачетено в процеса на жалбоподателя.

31. Съдът счита, че оплакванията следва да бъдат разгледани в контекста на член 6 от Конвенцията, който в относимата си част гласи:

„1. Всяко лице, при решаването на правен спор относно ... основателността на каквото и да е наказателно обвинение срещу него, има право на справедливо и публично гледане на неговото дело в разумен срок, от независим и безпристрастен съд, създаден в съответствие със закона. ...

2. Всяко лице, обвинено в извършване на престъпление, се смята за невинно до доказване на вината му в съответствие със закона.

3. Всяко лице, обвинено в извършване на престъпление, има следните минимални права:

(а) да бъде незабавно и в подробности информирано за характера и причините за обвинението срещу него на разбираем за него език;

(b) да има достатъчно време и възможности за подготовка на своята защита;

(c) да се защитава лично или да ползва адвокат по свой избор; ако не разполага със средства за заплащане на адвокат, да му бъде предоставена безплатно служебна защита, когато интересите на правосъдието го изискват;

(d) да участва в разпита или да изисква разпит на свидетелите, свидетелстващи против него, и да изисква призоваването и разпита на свидетелите на защитата да се извършват при същите условия;

...”

A. По отношение на твърдението за нарушение на член 6 §§ 1 и 3 (d) поради невъзможност на защитата да разпита г-ца Г.Й.

32. Жалбоподателят се оплаква най-напред, че на защитата не била дадена възможност да разпита бившата му приятелка г-ца Г.Й., макар че бил обвинен за посегателство срещу нея. Тя била разпитана в хода на

досъдебното производство и показанията ѝ били прочетени в съдебната зала, където отказала да даде показания (вж. параграфи 12 и 13 по-горе).

33. Съдът отбелязва, че като общо правило преценката на наличния доказателствен материал е задача на националните съдилища. Задачата на Съда съгласно Конвенцията не е да се произнася дали показанията на свидетели са били правилно приети като доказателства по делото, а по-скоро да установи дали производството като цяло е било справедливо, в това число и начинът, по който са били събрани доказателствата (вж., наред с много други източници, решенията по делата *Ван Мехелен и други срещу Нидерландия* (*Van Mechelen and Others v. the Netherlands*), 23 април 1997 г., § 50, Доклади за присъди и решения 1997-III и *Солаков срещу Бивша югославска република Македония* (*Solakov v. "the former Yugoslav Republic of Macedonia"*), № 47023/99, § 57, ЕСПЧ 2001-X).

34. Всички доказателства по наказателни дела трябва обичайно да се представят в публично съдебно заседание в присъствието на подсъдимия предвид състезателното начало на съдебните прения. Това обаче не означава, че за да се използват като доказателствено средство, свидетелските показания трябва непременно да са дадени в публично заседание в съдебната зала. Използването на свидетелски показания, получени в досъдебната фаза, само по себе си не е несъобразно с член 6 §§ 1 и 3 (d) от Конвенцията, при условие че е зачетено правото на защита. По правило това право предполага на обвиняемия да бъде дадена достатъчна и подходяща възможност да оспори истинността на свидетелските показания и да разпита лично или да изиска разпита на свидетелстващ против него свидетел или при даването на показанията, или на по-късен етап (вж., наред с много други източници, решението по делото *Унтерпертингер срещу Австрия* (*Unterpertinger v. Austria*), 24 ноември 1986 г., § 31, серия А № 110). По-конкретно правото на защита е ограничено в несъвместима с изискванията на член 6 степен, ако присъдата се основава единствено или в решаваща степен върху показанията на свидетел, когото обвиняемият не е имал възможност да разпита или да изиска да бъде разпитан в хода на разследването или в съдебното следствие (вж., наред с други източници, посоченото по-горе дело *Ван Мехелен и други*, § 55 и делото *А.М. срещу Италия* (*A.M. v. Italy*), № 37019/97, § 25, ЕСПЧ 1999-IX).

35. Когато прилага тези принципи в наказателни производства за сексуално насилие, които често са мъчително изпитание за жертвата, Съдът трябва да отчита специфичните им особености. Съдът приема, че в такива случаи трябва да се вземат някои мерки, за да се защити жертвата, доколкото те могат да се съвместят с адекватното и ефективно упражняване на правото на защита (вж. делата *П.С. срещу Германия* (*P.S. v. Germany*), № 33900/96, § 28, 20 декември 2001 г., *С.Н. срещу Швеция* (*S.N. v. Sweden*), № 34209/96, § 47, ЕСПЧ 2002-V и *Акарди и други срещу Италия* (*Accardi and Others v. Italy*) (реш.), № 30598/02, ЕСПЧ 2005-II).

36. По отношение на обстоятелствата по настоящото дело Съдът приема, че свидетелските показания на г-ца Г.Й. са били от решаваща важност, тъй като е нямало очевидци на посегателството срещу нея. По тази причина единствено тя е могла да разкрие важни подробности и самоличността на насилника. Останалите доказателства сочат само, че е получила наранявания и естеството на връзката ѝ с жалбоподателя (вж. параграф 13 по-горе). Поради това жалбоподателят е трябвало да може да я разпита лично или да изиска тя да бъде разпитана.

37. Той твърди, че не имал такава възможност. Съдът обаче отбелязва, че г-ца Г.Й. е била призована и се е явила като свидетел по делото срещу жалбоподателя. От свидетелската скамейка е заявила, че поддържа изцяло дадените от нея показания при разпитите в досъдебното производство и е поискала от съда те да бъдат прочетени, тъй като за нея би било прекалено мъчително да преразкаже отново случилото се. Всички страни, включително защитата на жалбоподателя, изрично са заявили, че не възразяват и първоинстанционният съд, позовавайки се на член 279 от Наказателно-процесуалния кодекс, е разпоредил показанията да бъдат прочетени. След изчитането на всяко от трите показания г-ца Г.Й. е заявила, че изцяло ги поддържа (вж. параграфи 12 и 27 по-горе). Предвид обстоятелствата около твърдяното престъпление, извършено от жалбоподателя срещу г-ца Г.Й. (вж. параграфи 9 и 13 по-горе), би могло да се твърди, че това съдебно следствено действие само по себе си не противоречи на член 6 §§ 1 и 3 (d) от Конвенцията. Наказателните производства трябва да се организират по такъв начин, че интересите на жертвите или свидетелите да не са неоправдано застрашени и това може да наложи постигане на справедлив баланс между интересите на защитата и тези на свидетелите или жертвите, призовани да свидетелстват (вж. делото *Ойстън срещу Обединеното кралство (Oyston v. the United Kingdom)* (реш.), № 42011/98, 22 януари 2002 г.). Съдът обаче не намира за необходимо да заема твърда позиция по този въпрос, а отбелязва, че макар това съдебно следствено действие да е позволено според правилата на наказателния процес (вж. параграф 27 по-горе), защитата е могла да възрази срещу него, ако е считала, че прочитането на показанията би направило процеса несправедлив. Защитникът на жалбоподателя обаче изрично е заявил, че не възразява. За целите на член 6 § 3 (d) жалбоподателят трябва да се отъждестви с действалия от негово име защитник (вж. решението по делото *Камазински срещу Австрия (Kamasinski v. Austria)*, 19 декември 1989 г., § 91, серия А № 168). Нито буквата, нито духът на член 6 § 3 (d) пречат на обвинен в извършване на престъпление да се откаже изрично или мълчаливо от правото си да участва в разпита или да изисква разпит на свидетелите на обвинението (вж. *Вожигов срещу Русия (Vozhigov v. Russia)*, № 5953/02, § 57, 26 април 2007 г.). Използването на получени в предварителното производство показания като доказателствен материал

във всеки случай не е само по себе си несъвместимо с член 6 §§ 1 и 3 (d), при условие че е зачетено правото на защита (вж. параграф 34 по-горе).

38. По последния пункт Съдът отбелязва следното: според съдебния протокол след прочитането на показанията, първоинстанционният съд е посочил че работното време е приключило, прекратил е заседанието и го насрочил за следващата сутрин, когато процесът е продължил с разпита на други свидетели. Жалбоподателят твърди, че в този момент извикал ядно, за да покаже на съда, че желае да подложи г-ца Г.Й. на кръстосан разпит, но съдът пренебрегнал думите му и тя била изведена набързо от съдебната зала. В съдебния протокол обаче не е споменато изявление на жалбоподателя, нито искане за кръстосан разпит на г-ца Г.Й. Няма данни достоверността на протокола да е била оспорена от жалбоподателя или защитника му (вж. на параграф 12 по-горе, в края). Затова при липсата на доказателства за противното Съдът приема, че съдебният протокол отразява достоверно всички съдебни следствени действия, извършени в процеса срещу жалбоподателя (вж. решението по делото *Андандонски срещу Русия* (*Andandonskiy v. Russia*), № 24015/02, § 46, 28 септември 2006 г.). От протокола не е видно, а жалбоподателят не е доказал, че той или защитникът му са отправили ясно и недвусмислено искане да им бъде разрешено да подложат г-ца Г.Й. на кръстосан разпит (вж. за сравнение съответно делото *С. срещу Австрия* (*S. v. Austria*), № 12262/86, Решение на Комисията¹ от 8 септември 1988 г., непубликувано, а в противоположния смисъл съответно делата *Хулки Гюнеш срещу Турция* (*Hulki Güneş v. Turkey*), № 28490/95, § 95, ЕСПЧ 2003-VII (извадки) и *Касте и Матисен срещу Норвегия* (*Kaste and Mathisen v. Norway*), №№ 18885/04 и 21166/04, § 51, ЕСПЧ 2006-XIII). Не е очевидно, че такова искане би било отхвърлено от съда (вж. в противоположния смисъл съответно посоченото по-горе дело *С.Н. срещу Швеция* (*S.N. v. Sweden*), § 48) или че би се оказало безполезно. В тази връзка следва да се отбележи, че г-ца Г.Й. не е опитала да се възползва от законното си право да запази мълчание, а четири пъти последователно е потвърдила, че поддържа изцяло показанията си, дадени в хода на досъдебното производство (вж. в противоположния смисъл решението по делото *Лука срещу Италия* (*Lusà v. Italy*), № 33354/96, §§ 13, 15 и 43, ЕСПЧ 2001-II и посоченото по-горе дело *Касте и Матисен*, §§ 10 – 12 и 50 – 51). Следователно може да се заключи, че жалбоподателят, който е бил законно представляван от адвокат (вж. в противоположния смисъл решенията по делата *Бонев срещу България*, № 60018/00, § 41, 8 юни 2006 г. и *Хаметшин срещу Русия* (*Khametshin v. Russia*), № 18487/03, §§ 39-40, 4 март 2010 г.), с

¹ Бившата Европейска комисия по правата на човека, създадена през 1954 г. и просъществувала като специален трибунал до влизането в сила на Протокол № 11 през 1998 г. (бел. пр.)

основание може да се счита за отказал се от правото си да разпита лично или да изиска разпита на г-ца Г.Й. (вж. посоченото по-горе дело на *Андандонский*, § 54). Съдът не счита, че този отказ противоречи на важен обществен интерес (вж. посоченото по-горе дело на *Хаметшин*, § 42).

39. Следователно на жалбоподателя не е бил отказан справедлив съдебен процес в онази част на наказателното производство, която се отнася до престъплението срещу г-ца Г.Й.

Б. По отношение на оплакванията, че Русенският окръжен съд не е бил безпристрастен и че е основал решението си на незаконно събрани доказателства

40. Жалбоподателят се оплаква също, че Русенският окръжен съд не е бил безпристрастен.

41. Съдът изразява съмнение дали с твърде общите си твърдения от жалбите си в рамките на националното производство, че Русенският окръжен съд е провел процеса „тенденциозно“ (вж. в началото на параграф 19 по-горе), жалбоподателят наистина е повдигнал въпроса за безпристрастността пред по-горните по степен национални съдилища и дали следователно е изчерпал всички вътрешноправни средства за защита съгласно изискването на член 35 § 1 от Конвенцията. Дори ако се допусне обаче, че действително е повдигнал въпроса, Съдът отбелязва следното:

42. Доколкото оплакването за липса на безпристрастност касае твърдяната предубеденост на двамата от съдебните заседатели, жалбоподателят е могъл да поиска техния отвод, но не го е сторил. Следователно не е изчерпал вътрешноправно средство за защита, с което е разполагал, тъй като няма индикации, че то би било неефекасно. Освен това, доколкото жалбоподателят се оплаква, че гледалите делото съдии били повлияни от публикации в средствата за масово осведомяване, Съдът счита, че тези твърдения са спекулативни и недоказани (вж. съответно делото *Нин-Хансен срещу Дания* (*Ninn-Hansen v. Denmark*) (реш.), № 28972/95, ЕСПЧ 1999-V).

43. Жалбоподателят се оплаква също, че присъдата на Русенския окръжен съд е била основана на незаконно събрани доказателства, а именно самопризнанията му, направени според твърденията му в хода на следствието под психологически и физически натиск. Съдът обаче приема изводите на националните съдилища, че тези твърдения са останали недоказани (вж. параграф 20 по-горе). Освен това, както те са отбелязали (пак там), въпросните показания са били дадени в присъствието на защитника на жалбоподателя, който е могъл да възрази срещу всеки неправилен натиск или заплахата от страна на полицията или прокуратурата.

В. По отношение на оплакванията за правото на жалбоподателя да се смята за невинен до доказване на вината му

44. Под това заглавие жалбоподателят най-напред се оплаква, че като описал извършен от него въоръжен грабеж, а приел за установено, че е извършил всъщност приготвление към грабеж на друго жилище – това на г-н К.Д. (вж. параграф 15 по-горе), Русенският окръжен съд де факто го осъдил за приготвление към друг грабеж. Съдът обаче е убеден, че дори това да е било проблематично, Великотърновският апелативен съд е поправил ситуацията, като е приел, че съответният текст в мотивите на първостепенния съд е погрешен и е изменил мотивите в тази им част (вж. параграф 20 по-горе).

45. На второ място жалбоподателят твърди, че било нарушено правото му да бъде считан за невинен до доказване на вината му, тъй като Русенският окръжен съд, въпреки че го оправдал по обвинението в изнасилване, изтъкнал, че може да е осъществил полов акт с жертвата след смъртта ѝ и не го освободил от заплащане на съответната част от направените по делото разноски (вж. параграфи 16-17 по-горе). Съдът обаче отбелязва, че забележката на окръжния съд относно възможния полов акт след смъртта на жертвата не предполага конкретно извършено престъпление от страна на жалбоподателя, както и че с оспореното присъждане на деловодните разноски окръжният съд не е изразил съмнение относно невинността на жалбоподателя. Във всеки случай жалбоподателят не е повдигнал тези въпроси в последвалите две обжалвания в рамките на националното производство (вж. параграфи 19 и 21 по-горе).

46. На трето място жалбоподателят се оплаква, че правото му да се смята за невинен до доказване на вината му било нарушено от медиите, които отразявали процеса срещу него и които според твърденията му приемали за факт, че е виновен дори преди осъждането му от съда (вж. параграф 18 по-горе). Съдът отбелязва, че държавата не може да носи отговорност за действията на медиите и че следователно тази част от оплакването е несъвместима с разпоредбите на Конвенцията с оглед на страните по спора (*ratione personae*). Колкото до твърдението, че въпросните публикации били основани на изявления за вината на жалбоподателя от органите на следствието и прокуратурата, Съдът отбелязва, че това е само недоказано предположение (вж. съответно решението по делото *Кракси срещу Италия (№ 1)* (*Craxi v. Italy (no. 1)*), № 34896/97, § 105, 5 декември 2002 г.).

Г. По отношение на оплакванията досежно предоставената на жалбоподателя правна помощ

47. Жалбоподателят се оплаква, че през първото денонощие след задържането му под стража на 24 май 1999 г. не бил представляван от адвокат. Съдът обаче се позовава на твърдението на Русенския окръжен съд, че решението му е основано на показанията на жалбоподателя, дадени на 25 май 1999 г. и след тази дата, когато вече е имал адвокат (вж. параграф 14 по-горе и съответно решението по делото *Хованесян срещу България*, № 31814/03, § 37, 21 декември 2010 г.). Следователно не изглежда властите да са действали в нарушение на член 6 § 3 (с) от Конвенцията или правото на защита на жалбоподателя да е било безвъзвратно накърнено, защото не му е назначен защитник от самото начало (вж. решението по делото *Салдуз срещу Турция* (*Salduz v. Turkey*) [ГК], № 36391/02, § 55, 27 ноември 2008 г.). Вярно е, че по делото на *Даянан срещу Турция* (*Dayanan v. Turkey*), № 7377/03, §§ 31 – 33, ЕСПЧ 2009-...) Съдът е приел, че лишаването от правна помощ на задържани в предварителния арест е проблематично, дори ако не са давали през съответния период показания, които по-късно са използвани за осъждането им. Този извод обаче е бил основан на обстоятелството, че през съответния период турското законодателство изрично и системно е забранявало на определени категории обвиняеми да имат достъп до адвокат през целия срок на задържането им в предварителния арест, което би могло да има сериозни последствия за защитата им (вж. пак там и съответно делото *Башар срещу Турция* (*Başar v. Turkey*) (реш.), № 17880/07, 5 април 2011 г.). За разлика от това в настоящия случай не е имало законодателни ограничения върху достъпа до правна помощ по време на предварителния арест, а жалбоподателят е могъл да ползва служебна защита от адвокат само ден след задържането му. Съдът отбелязва също, че съгласно Наказателно-процесуалния кодекс от 1974 г., в сила през съответния период, обясненията на обвиняемите и показанията на свидетелите, дадени преди формалното образуване на наказателното производство, не са считани за част от доказателствените материали по делото (вж. посоченото по-горе дело на *Хованесян*, §§ 19 и 37).

48. Жалбоподателят твърди също, че адв. М.Д. била назначена неправомерно за негов служебен защитник по време на досъдебното производство, защото действала в ущърб на интересите му, като предала неговите вещи на обвинението (вж. параграф 7 по-горе).

49. Съдът обаче отбелязва, както е посочил и Върховният касационен съд (вж. параграф 22 по-горе), че жалбоподателят не се оплаква от действията на адв. М.Д. като негов защитник и не твърди, че оказаната му от нея правна помощ по време на предварителното следствие е била незадоволителна. Освен това Съдът не възприема

становището, че адв. М.Д. наистина е действала, както твърди жалбоподателят, по начин, който е трябвало да подсказе на съответните органи, че назначаването ѝ за негов служебен защитник е неуместно, като се има предвид изричното му желание да бъде представляван от нея. Според него самия тя не е разкрила например на органите на наказателното преследване факти и обстоятелства, които той ѝ доверил като негов защитник, което би представлявало сериозна злоупотреба с доверието му. По-скоро само е предала дадени ѝ от него предмети. Поради това Съдът не вижда причина да не се съгласи със заключението на Върховния касационен съд, че назначаването на адв. М.Д. за защитник на жалбоподателя не означава, че той е бил незадоволително представляван по време на досъдебното производство.

50. Жалбоподателят се оплаква също, че не му било позволено да бъде представляван от адвокати по свой избор, а трябвало да приеме служебно назначен от съда защитник. Съдът обаче отбелязва, че това твърдение по естеството си е твърде общо и остава недоказано.

Д. По отношение на оплакванията по член 6 § 3 (а) и (b)

51. Жалбоподателят се оплаква, че обвиненията срещу него били изменени няколко пъти по време на следствието. Съдът обаче не намира изменение на обвинението в хода на следствието за проблем в контекста на правата на жалбоподателя по член 6 § 3 (а) и (b) да бъде информиран за обвинението срещу него и да има достатъчно време и възможности за подготовка на своята защита. Съдът отбелязва, че жалбоподателят трябва да е бил ясно информиран за точните обвинения срещу него най-късно при внасянето на обвинителния акт срещу него в Русенския окръжен съд (вж. параграф 11 по-горе). След това изменения на обвиненията не са правени и жалбоподателят е имал възможност да организира защитата си. Следователно са му били предоставени гаранциите на член 6 § 3 (а) и (b) от Конвенцията.

52. Що се отнася до оплакванията, че обвинителният акт срещу жалбоподателя не съдържал списък на всички веществени доказателства и в него имало техническа грешка, както и че в хода на производството пред Русенския окръжен съд на жалбоподателя не било позволено да се запознава с материалите по делото и да получи преписи от документи, Съдът не вижда причина да не се съгласи с изводите на националните съдилища (вж. параграфи 20 и 22 по-горе), които намира за достатъчни и задоволителни. Съдът отбелязва още, че през цялото времетраене на процеса жалбоподателят е бил представляван и подпомаган от защитници (вж. параграф 11 по-горе), които също са имали право да се запознават с материалите по делото и да правят необходимите извлечения и копия на документи. Поради това Съдът не счита, че

правото на жалбоподателя да има достатъчно възможности за подготовка на своята защита е било неправомерно ограничено.

Е. По отношение на останалите оплаквания по член 6

53. Жалбоподателят се оплаква също, че Великотърновският апелативен съд не събрал поискани от него доказателства. Това оплакване обаче е много общо и абстрактно, тъй като жалбоподателят не конкретизира каква информация е искал, а не е могъл да установи.

54. Същото се отнася и за оплакването на жалбоподателя, че Великотърновският апелативен съд и Върховният касационен съд не са реагирали на всички предявени от него аргументи, без да се уточняват пренебрегнатите аргументи. Съдът отбелязва също, че всъщност двете национални съдебни инстанции внимателно и подробно са разгледали жалбите на жалбоподателя и са коментирали основните му аргументи (вж. параграфи 20 и 22 по-горе).

55. Останалите оплаквания на жалбоподателя по член 6 касаят по същество изхода от делото и начина, по който националните съдилища са преценили и тълкували доказателствените материали. Съдът обаче многократно се е произнасял, че не е четвъртоинстанционен съд и че на първо място националните съдилища имат за задача да тълкуват доказателствата и да прилагат вътрешното право. Компетентността на Съда е ограничена до това да гарантира, че решенията на националните съдилища не са опорочени от произволност и беззаконие и не са явно несправедливи по други причини (вж., наред с много други източници, решението по делото *Пацурия срещу Грузия (Patsuria v. Georgia)*, № 30779/04, § 86, 6 ноември 2007 г.). В настоящия случай Съдът не вижда причина да констатира, че решенията на националните съдилища са нарушили тези критерии.

Ж. Заключение

56. С оглед на горните съображения Съдът заключава, че наказателното производство срещу жалбоподателя не е било несправедливо поради разгледаните по-горе основания.

57. Следователно тази част от жалбата е явно необоснована и затова трябва да бъде отхвърлена съгласно член 35 §§ 3 (а) и 4 от Конвенцията.

II. ОТНОСНО ОПЛАКВАНЕТО ПО ЧЛЕН 34 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

58. Жалбоподателят се оплаква също по смисъла на член 34 от Конвенцията, че Русенският окръжен съд е отказал да му предостави преписи от някои документи, с които да подкрепи жалбата си до Съда.

59. Член 34 от Конвенцията гласи:

„Съдът може да бъде сезиран с жалба от всяко лице, неправителствена организация или група лица, които твърдят, че са жертва на нарушение от страна на някоя от Високодоговарящите страни на правата, провъзгласени в Конвенцията или в Протоколите към нея. Високодоговарящите страни са длъжни да не създават по никакъв начин пречки за ефективното упражняване на това право.“

60. Правителството изразява становище, че отказът на Русенския окръжен съд не е бил окончателен и че жалбоподателят е могъл отново да изиска документите, като докаже, че е подал жалба до Европейския съд по правата на човека, каквото е било изискването на замоления съд.

61. Съдът отбелязва, че член 34 от Конвенцията налага на Високодоговарящите страни задължение да не възпрепятстват правото на индивидуална жалба до Съда. Макар наложеното задължение да е от процесуално естество, различимо от провъзгласените в Конвенцията и в Протоколите към нея материалноправни права, от самата същност на това процесуално право следва, че отделните лица са в правото си да се оплакват от твърдените му нарушения в дела по реда на Конвенцията. Задължението да не се възпрепятства ефективното упражняване на правото на индивидуална жалба изключва всякаква намеса в правото на дадено лице действително да подаде и да поддържа оплакването си пред Съда (вж., наред с други източници, решенията по делата *Полешичук срещу Русия (Poleshchuk v. Russia)*, № 60776/00, § 27, 7 октомври 2004 г. и *Бойченко срещу Молдова (Boicenco v. Moldova)*, № 41088/05, § 157, 11 юли 2006 г.).

62. В настоящия случай първоначалната жалба на жалбоподателя до Съда не е била подкрепена с всички необходими документи (вж. параграф 23 по-горе). Дори след като правителството е уведомено за жалбата и от страните е изискано да представят съответните материали от наказателното производство срещу жалбоподателя, той не е могъл да представи препис от решението на Великотърновския апелативен съд от 11 декември 2001 г., което Съдът е получил всъщност от друг жалбоподател (вж. параграф 25 по-горе).

63. Съдът отбелязва, че жалбоподателят е уведомил съдебните власти, че моли за преписи от материалите по наказателното дело срещу него във връзка с жалбата му пред Съда, която по това време вече е била подадена (вж. параграфи 1 и 24 по-горе). При тези обстоятелства Съдът не вижда оправдание за последвалия отказ да му бъдат предоставени исканите преписи или за настояването за доказана необходимост и че са конкретно поискани от Секретариата на Съда. Съдът не счита също, че щом веднъж е уведомил съдебните органи за жалбата си до Съда и че се нуждае от въпросните документи, за да ги приложи към жалбата си, жалбоподателят е трябвало, както се твърди от правителството (вж. параграф 60 по-горе), да подава многократно молби, за да ги получи или пък да доказва на съдебните власти, че преписите са необходими за

производството в Страсбург. Затова Съдът заключава, че властите са се намесили неоправдано в правото на жалбоподателя да сезира Съда с индивидуална жалба и следователно не са изпълнили задължението си по член 34 от Конвенцията да не създават по никакъв начин пречки за ефективното упражняване на това право.

64. Следователно е налице нарушение на тази разпоредба.

III. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

65. Член 41 от Конвенцията предвижда:

„Ако Съдът установи нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевшата страна.”

66. Жалбоподателят не е депозирал иск за справедливо обезщетение в правилния формат. Съдът счита съответно, че не е задължен да му присъди обезщетение на това основание.

ПОРАДИ ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО:

1. *Обявява* оплакванията по член 6 от Конвенцията за недопустими;
2. *Приема*, че ответната държава не е изпълнила задълженията си по член 34 от Конвенцията.

Изготвено на английски език и оповестено в писмен вид на 23 юни 2011 г. в съответствие с член 77 §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Клаудия Вестердик
секретар

Пеер Лоренцен
председател